

Mart 2022

Hazırlayan

Rehberlik ve Psikolojik Danışma
Hizmetleri Bölümü

Sınıf Ortamında Yaratıcılığın Desteklenmesi

E-posta 974044@meb.k12.tr

Web malteperam.meb.k12.tr

Tel (216) 549 31 61

Fax (216) 549 31 62

SINIF ORTAMINDA YARATICILIĞIN DESTEKLENMESİ

Yaratıcılık; eksiklikleri, sorunları ve uyumsuzluğu fark etmek, sorunlara duyarlı olmak, bu sorunlara yönelik çözümler geliştirip bu çözümleri sınamak ve sonuca ulaşmaktır. Yaratıcılık kuramının önemli isimlerinden Torrance, yaratıcılığın her bireyde belli bir düzeyde olduğunu ve önemli olanın bireylerdeki yaratıcılığın ortaya çıkabilmesi için gerekli eğitsel ve psikolojik ortamın sağlanmasının gerekliliğine vurgu yapar. Torrance 'a göre yaratıcılığın; akıcılık, esneklik, özgünlük ve detaylandırma olmak üzere dört boyutu vardır. Akıcılık; kısa sürede çok sayıda fikir üretebilmektir. Esneklik; bir sorun/durum karşısında farklı fikirler üretebilmektir. Özgünlük olağandışı cevaplar üretebilmektir. Detaylandırma ise ayrıntılı fikirler üretebilmektir.

Çocuklar eğitimlerinin ilk üç yılında karşılaştıkları tepkiler nedeniyle fikirlerini kendilerine saklama eğiliminde olabilirler. Çünkü daha önce yaşadıkları süreçte pek çok defa düşüncelerinin saçma bulunulması onları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu noktadan hareketle çocukların yaratıcılıklarının desteklenmesinde sınıf ortamının önemine değinmek gerekir.

Genellikle yaratıcılığı geliştirme çabaları okullarda "müfredat dışı" olarak görülür, günlük akademik öğretimle yaratıcılık öğretimini ayrı tutma eğilimi yaygın bir durumdur. Ancak bu bakış açısı yani; önceden belirlenmiş zamanlarda ve önceden belirlenmiş alanlarda yaratıcılık gelişimine odaklanmak, yaratıcılığın bir okul ziline çalmasıyla açılıp kapatılabilen bir şey olduğu inancını pekiştirmektedir. Öğretmenler ya da ebeveynler bu inanca sahip olduklarında, yaratıcılığı geliştirme çabaları önceden belirlenmiş bir "yaratıcılık süresi" ile sınırlıdır ve eğer zaman izin verirse akademik öğrenim etrafında programlanabilir. Bu düşünceyle ilgili sorun, "yaratıcılık zamanı" kaçınılmaz olarak akademik öğrenme zamanı ile rekabet eder hale gelir.

Dahası ve en sorunlu olanı, ayrı bir "yaratıcılık zamanı" kavramı, öğretmenlerin günlük sınıfın beklenmedik, rutin olmayan ve senaryo dışı anlarında yaratıcılığı geliştirme fırsatlarını kaçırmalarına neden olmaktadır. Ders dışı yaratıcılığı geliştirme çabaları da önemli ve değerlidir. Öğretmenler, yaratıcılıkla ilgili etkinlikler için önceden belirlenmiş zaman ve alanları kullanabilir (yapılandırılmış yaratıcılığı geliştirme programlarının etkili olduğuna ilişkin araştırmalar vardır). Ancak, ders dışı çabalar öğrencilerin yaratıcı potansiyellerini geliştirmek için yeterli değildir. Ders dışı yaratıcı etkinliklere ve performanslara ek olarak, öğrencilerin yaratıcı potansiyelinin tam olarak gelişimi için, öğretmenlerin günlük öğretimlerinde yaratıcılığı destekleme fırsatlarını değerlendirmeleriyle olur. Bu anlar sınıf ortamında yaratıcı düşünme potansiyelinin gelişmesi için yaratıcı fırsat pencereleri olarak adlandırılabilir.

Öğrencilerin yaratıcı potansiyelinin gelişimi için sınıf ortamında oluşabilecek durumlardan biri; bir öğrenci beklenmedik bir fikir paylaştığında ortaya çıkar. Öğrenciler, bilinen cevap sorularına beklenmedik şekillerde yanıt verdiklerinde, öğretmenler bir kararla karşı karşıya kalırlar. Bir öğrencinin beklenmedik tepkisi potansiyel bir karışıklık mı, kasıtlı bir yıkıcılık mı yoksa yaratıcı bir düşünceyi mi temsil ediyor ayırt etmek genellikle zordur. Sonuç olarak, öğretmenler genellikle bu seçenekler arasında seçim yaparken alışılmış sınıf konuşma kalıplarına daha çok güvenirlir ve sonuç olarak, beklenmedik fikirleri keşfetmek yerine genel olarak çocukları yeniden müfredata yönlendirmeyi tercih ederler.

Bir fikrin yaratıcı olabilmesi, belirli bir bağlam içinde tanımlanan beklenmediklik veya yenilik ve anlamlılık, kullanılabilirlik veya uygunluğun bir kombinasyonu olmasına bağlıdır. Bu şekilde, beklenmedik fikirler, yaratıcılığın potansiyel göstergeleri olarak düşünülebilir. Bununla birlikte, beklenmedik bir fikrin yaratıcı bir fikir olup olmadığını belirlemek için, öğretmenlerin sınıf ortamında fikri ortaya çıkarmaları gerekir.

Örneğin, daha karmaşık bir matematik etkinliğine geçmeden önce birkaç temel matematik olgusunu hızlıca gözden geçirmek isteyen bir birinci sınıf öğretmenini düşünün. Değerlendirme sırasında bir öğrenci, aşağıdaki varsayımsal sınıf diyalogunda gösterildiği gibi beklenmedik bir yanıt verir.

Öğretmen: Matematik bilgilerimizden bazılarını hızlıca gözden geçirelim. İki artı iki neye eşittir?

Çoğu Öğrenci: Dört!

Öğretmen: Doğru. İki artı iki eşittir dört Ayşe, elini kaldırıyorsun, bir sorun mu var?

Ayşe: Bence iki artı iki bazen ikiye eşit olabilir.

Öğretmen: Hmm. Pekala, Ayşe, bize iki artı ikinin ikiye eşit olabileceği bir örnek verebilir misin?

Ayşe: Evet. İki aç kediniz ve iki şişman fareniz varsa, iki beslenmiş kediniz olur.

Öğretmen: Evet, sanırım bu durumda iki artı iki ikiye eşit olur. İki artı ikinin dörtten başka bir şeye eşit olduğu başka durumlar düşünülebilir mi, ne dersiniz?

Yukarıdaki örnekte, Ayşe'nin "iki artı iki bazen ikiye eşit olabilir" şeklindeki beklenmedik tepkisi, planlanan müfredattan anlık bir kopuşu temsil eder.

Ayşe, öğretmenin amaçladığı gibi matematik ile ilgili bilgileri hızlı bir şekilde gözden geçirmek yerine öğretmenin bilinen bir cevap sorusu sorma sırasına bir belirsizlik anı getirmiştir. Öğretmenin burada bir karar vermesi gerekir: Ayşe'nin bu bilinen cevap sorusuna yaptığı beklenmedik yorumu anlamaya çalışmak için sınıf zamanını mı harcıyorum? Ayşe'yi - bilinen cevabı anlamasına yardım ederek - hızlı bir şekilde düzelterek ders zamanını boşa harcamamalı mıyım? Bu soru kafa karışıklığına neden olur mu? Bir öğrencinin beklenmedik yorumunu keşfetmek için zaman ayırmak, yukarıdaki hikâyedeki gibi, öğrenciler ve öğretmen için yeni ve üretken bir yönde kazanımlar elde edilmesini sağlayacak yaratıcı içgörüler ortaya çıkarabilir. **İki artı iki örneği biraz önemsiz görünse de, beklenmedik fikirleri keşfetmenin, sınıfın duvarlarının ötesine geçerek gerçek dünyaya yaratıcı katkılar sunabileceğini göstermektedir.**

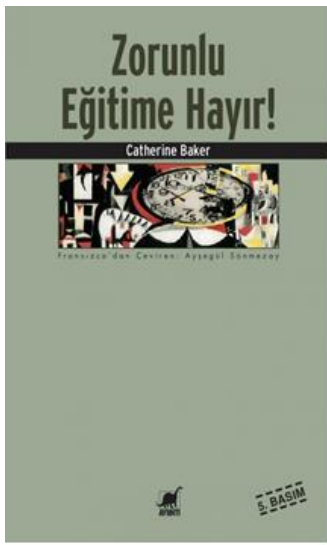
Çocukların yaratıcılıklarını desteklemek için ebeveynlerin ve öğretmenlerin sahip olması gereken perspektif şu şekilde sıralanabilir:

- Çocuklara eleştirel düşünmeyi öğretmek
- Çocukların merak duygusunu desteklemek ve onların merakını sürdürmek
- Çocuğun yaratıcı oyunlarını desteklemek
- Çocuk için çeşitli oyun fırsatları oluşturmak
- Her çocuğun kendine has özelliklerini görmek
- Yapılan işlerde ve ödevlerde ürün yerine sürece vurgu yapmak
- Çocuk için güvenli psikolojik atmosfer oluşturmak
- Yeni ve farklı uyarılar sunmak (müzeler, farklı kitaplar, gezi planları vb.)
- Açık uçlu sorular sormak
- Çocuğun sorduğu sorulara yanıt vermenin yanında yeni sorular sormasına neden olacak bir akış oluşturmak.
- Yaratıcı problem çözme becerilerini öğrenmek ve çocuğa bu konuda model olmak

Okul, geçmişten günümüze toplumsal değerleri yeni nesillere aktarırken, aslında aynı zamanda yaratıcı düşünmeyi, soru sormayı, sorgulamayı baskılar. Eğitim ile yaratıcı düşünme yeteneği geliştirilebilir. Örgün eğitim ortamında kişisel farklılıklara yönelik eğitim vermek, yaratıcılığı desteklemek her ne kadar zor olsa da biz eğitimcilerin amacı, değerlerini çocuklarımıza aktardığımız toplumu ileriye taşıyacak, küreselleşen dünyada bir yeri olan bireyleri yetiştirmekte destek sunmaktır.

Tıpkı Winnicott'un dediği gibi **“yaşamdaki yaratıcılık düşüncesi, öznenin dış gerçeklere uyum sağlamasından çok bu gerçekleri dönüştürme potansiyelini içerir”**. Öğrencilerimizin yaratıcı bir yaşama kavuşmama serüvenlerine bir nebze de olsa katkı sunabilme umuduyla...

KİTAP ÖNERİSİ:

Kaynaklar:

Kyung Hee Kim, James C. Kaufman, John Baer, Bharath Sriraman Edt. (2013). Creatively Gifted Students are not like Other Gifted Students, Research, Theory, and Practice, Sense Publishers adlı kitaptan Nurturing Creativity in the Micro-moments of the Classroom, R. A. Beghetto bölümünden özet çevrilmiştir.

https://cdnacikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/19_20_Bahar/cocukluk_doneminde_sanat_ve_yaraticilik/1/index.html#konu-3

Elif Çelebi Öncü, Çocukluk Döneminde Sanat Ve Yaratıcılık http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/cocukgelisimilisans_ao/cocuklukdonemindesy.pdf den alınmıştır.

Doğu-Batı Dergisi, Sayı 56, Psikanaliz Dersleri, Şubat; Mart, Nisan 2011, s.197-213